

Příloha č. 1- Struktura otázek použitých ve výzkumném šetření

RODINNÁ ANAMNÉZA

1. Datum narození
2. Roky narození rodičů
3. Zaměstnání rodičů (stačí obor)
4. Počet a datum narození sourozenců (rok a měsíc)
5. Vyskytuje se (nebo se v minulosti vyskytoval) u rodičů, sourozenců, popřípadě dalších příbuzných:
 - a) mutismus nebo podobné projevy?
 - b) jiné poruchy řeči?
 - c) duševní poruchy, psychická labilita, povahové zvláštnosti?
 - d) ADHD nebo poruchy s ADHD související?
6. Jaké je postavení dítěte v rodině?
 - a) Popište vztah dítěte k sourozenci/cům - jak spolu tráví čas, jak spolu vychází? Jak tomu bylo dříve?
 - b) Objevuje/objevovala se mezi sourozenci rivalita? Jak se projevuje?
 - c) Popište vztah dítěte k rodičům. Jak spolu tráví čas, jak spolu vychází? Jak tomu bylo dříve?
 - d) Jaký byl výchovný styl rodičů?
 - e) Jaké byly v rodině komunikační návyky?

OSOBNÍ ANAMNÉZA

1. Jaké byly okolnosti těhotenství?
2. Jaký byl postoj rodičů k těhotenství a narození dítěte?
3. Jaké byly okolnosti porodu?
4. Jaký byl stav dítěte v časném poporodním období?
5. Jaká byla nemocnost dítěte do jednoho roku?
6. Mělo dítě pro zklidnění dudlík? Jak dlouho? Uklidňovalo se jinak?
7. Jak probíhal psychomotorický vývoj?
8. Kdy sedělo? Kdy začalo chodit?
9. Jak probíhal vývoj řeči? Kdy říkalo první slovo? Kdy říkalo první věty?
10. Jak byla vyvinuta řeč v době, kdy se objevil mutismus?
11. Objevovaly se nějaké problémy se spaním? (noční můry, enuréza, zlozvyky?)
12. Jaký byl zdravotní stav dítěte v souvislosti s možným rozvojem mutistických projevů? (časté nemoci horních cest dýchacích, záněty středního ucha, úrazy, odstranění nosní mandle, podjazykové uzdičky, jiné)
13. Bylo u dítěte přítomné nějaké jiné závažné onemocnění, porucha?
14. Chodilo dítě do MŠ, ZŠ? Do jakého typu?
15. Mělo dítě odklad povinné školní docházky? Z jakého důvodu?

16. Studuje nyní? Je v zaměstnání?
17. Je dítě levák, pravák, přeúčený levák, má nevyhraněnou laterálníitu?
18. Jaké byly v dětství oblíbené hry, hračky, aktivity? Jaké jsou oblíbené aktivity nyní?

POPIS MUTISMU A DOPROVODNÝCH PROJEVŮ

1. Kdy se u dítěte nemluvnost objevila poprvé?
2. Kdo na nemluvnost poprvé upozornil?
3. Vyvíjela se nemluvnost postupně, nebo se objevila náhle (např. jako projev psychotraumatizujícího zážitku)?
4. V jaké době byly projevy mutismu u dítěte nejsilnější?
5. Jaké mohou být podle vás hlavní příčiny nemluvnosti dítěte?
6. Jak se mutismus u dítěte projevoval v době jeho začátku a jak se projevuje nyní?
 - a) V jakých situacích, v jakém prostředí, s jakými lidmi se u dítěte zpravidla mutismus projevoval v době jeho začátku/kde se projevuje nyní?
 - b) V jakých situacích, v jakém prostředí, s jakými lidmi zpravidla dítě komunikovalo/komunikuje bez zábran?
 - c) Jak dítě komunikovalo/komunikuje s rodiči a sourozenci?
 - d) Jak dítě komunikovalo/komunikuje s prarodiči a vzdálenějším příbuzenstvem?
 - e) Jak dítě komunikovalo/komunikuje s rodinnými přáteli?
 - f) Jak dítě komunikovalo s učitelkami, personálem MŠ, ZŠ?
 - g) Jak komunikuje se zaměstnanci a studenty školy (pokud studuje) nebo s kolegy v zaměstnání (pokud je zaměstnána)?
 - h) Jak dítě komunikovalo/komunikuje s jinými dospělými lidmi? (sousedé, známí, prodavačky, apod.)
 - i) Jak si dítě hrálo, komunikovalo s dětmi z blízkého okolí, s dětmi ve školce, ve škole?
 - j) Navštěvovalo/navštěvuje se s kamarády?
 - k) Jak se dítě projevuje mezi svými vrstevníky nyní?
 - l) Jak dítě zvládalo/zvládá odpovědi ano-ne, jednoslovné, jednovětné odpovědi mimo rodinu?
 - m) Jak dítě zvládalo/zvládá v bezpečném prostředí (např. doma) uvolněné projevy jako např. zpěv?
 - n) Jak dítě zvládalo/zvládá takovéto uvolněné projevy mimo rodinu?
 - o) Jak dítě projevovalo/projevuje řeč těla – držení těla, pohyby končetin, gesta, mimiku, řečové pohyby apod. v bezpečném prostředí (např. doma) a mimo něj?
 - p) Jak dítě projevovalo/projevuje zvuky smíchu, pláče, odkašlávání, dechu,..v bezpečném prostředí (např. doma) a mimo něj?
 - q) Jak dítě reagovalo/reaguje na fyzický kontakt (podání ruky, pohlázení, držení za ruku atd.)?
 - r) Jaká byla/je u dítěte schopnost se rozhodovat?

- s) Jak dítě zvládalo/zvládá sdělovat své potřeby? (fyzické i psychické)
- t) Jak dítě zvládalo situace, kde se děti učí překonávat nejistotu a strach (prolézačky, lezení po stromech, jízda na kole, plavání)?
- u) Jak je samostatná v běžných činnostech jako telefonování, nakupování, návštěvy u lékařů, vyřizování na úřadech, apod.
- v) Které z těchto činností dělají dítěti velké problémy? Jakým způsobem vzniklé situace řeší?
- w) Jak se dítě dokázalo/dokáže adaptovat na nové prostředí a osoby? (např. škola, tábor, pobyt v nemocnici,...)
- x) Jaká byla/je reakce dítěte na to, když udělá nějakou chybu?
- y) Jak dítě reaguje na příkazy, zákazy, na autoritativní jednání?
- z) Bylo/je dítě celkově uzavřené do sebe (i v bezpečném prostředí), nebo je v bezpečném prostředí naopak více otevřené?
- aa) Používalo/používá dítě místo mluveného projevu nějaké náhradní formy komunikace? Jaké?
- bb) Projevoval se strach z komunikace i v písemném projevu?
- cc) Jak dítě mutismus omezoval v navazování kontaktů a budování vztahů s jinými lidmi?

PÉČE U OSOB S MUTISMEM

Psychologická/psychoterapeutická péče

- 1) Bylo dítě kvůli mutismu v péči psychologa?
- 2) Jaký byl primární důvod této péče? Byl u dítěte přítomný i jiný psychický problém? Jaký?
- 3) Bylo vyhledání psychologa uskutečněno na základě nějakého doporučení (MŠ, pediatr apod.), nebo na základě vlastní iniciativy rodičů?
- 4) Odkdy dítě k tomuto odborníkovi docházelo?
- 5) Jak dlouho a jak často tam dítě docházelo?
- 6) Byl na terapeutických sezeních přítomný vždy alespoň jeden z rodičů?
- 7) Jak dítě na prvním terapeutickém sezení spolupracovalo, jak se projevovalo, jak komunikovalo?
- 8) Jak se tyto projevy dítěte na terapii změnily v průběhu času?
- 9) Jak byste popsala přístup psychologa k dítěti s ohledem na jeho mutismus?
- 10) Jaké metody terapie byly realizovány? (individuální, skupinová, rodinná...)
- 11) Byla v terapii využívána i hra, práce s hračkami, obrázky, pohádky, apod.?
- 12) Co bylo cílem této terapie?
- 13) Co bylo její náplní?
- 14) Popište, jak například vypadal průběh jednoho terapeutického sezení?
- 15) Byl součástí terapie nácvik komunikace?
- 16) Jak tento nácvik komunikace probíhal?

- 17) Byla terapie zaměřena i na rodinu, jak?
- 18) Zabýval se psycholog hlavně příčinami problému a jejich odstranění nebo zaměřením na přítomnost a budoucnost (aktuální projevy mutismu)?
- 19) Jak byla terapie úspěšná? Jaké změny byly postupně a na konci terapie vidět?
- 20) Jak jste byla spokojena s přístupem odborníka, kvalitou terapie?
- 21) Jak komunikoval, spolupracoval psycholog s dalšími odborníky (pediatr, logoped, foniatr, psychiatr aj.) a organizacemi (MŠ, ZŠ aj.)?

Psychiatrická péče

- 1) Bylo dítě v souvislosti s mutismem v péči psychiatra?
- 2) Jaký byl primární důvod této péče?
- 3) Byla nasazena medikamentózní léčba psychiatrického onemocnění?
- 4) Jak dlouho probíhala tato léčba? Byla účinná?
- 5) Jak byste popsala přístup psychiatra k dítěti s ohledem na jeho mutismus?
- 6) Jak se u psychiatra dítě projevovalo, jak komunikovalo?
- 7) Co bylo cílem a náplní péče psychiatra? Jak byla úspěšná?
- 8) Jak jste byla spokojena s přístupem psychiatra, kvalitou péče?
- 9) Jak komunikoval, spolupracoval psychiatr s dalšími odborníky (psycholog, pediatr, logoped, foniatr, aj.) a organizacemi (MŠ, ZŠ aj.)?

Foniatrická péče

- 1) Bylo dítě v souvislosti s mutismem v péči foniatra?
- 2) Bylo provedeno vyšetření k vyloučení organického podkladu nemluvnosti?
- 3) Postupoval foniatr dále vybavením hlasu, případně následně nácvikem hlásek, slov a vět?
- 4) Jak dlouho probíhala tato léčba?
- 5) Jak byste popsala přístup foniatra k dítěti s ohledem na jeho mutismus?
- 6) Jak se u foniatra dítě projevovalo, jak komunikovalo?
- 7) Co bylo cílem a náplní péče foniatra? Jak byla úspěšná?
- 8) Jak jste byla spokojena s přístupem foniatra, kvalitou péče?
- 9) Jak komunikoval, spolupracoval foniatr s dalšími odborníky (psycholog, psychiatr, pediatr, logoped aj.) a organizacemi (MŠ, ZŠ aj.)?

Logopedická péče

- 1) Bylo dítě kvůli mutismu v péči logopeda?
- 2) Jaký byl primární důvod návštěvy logopeda?
- 3) Byla u dítěte přítomná i jiná porucha řeči? Jaká?

- 4) Bylo vyhledání logopeda uskutečněno na základě nějakého doporučení (MŠ, pediatr apod.), nebo na základě vlastní iniciativy rodičů?
- 5) Odkdy dítě k tomuto odborníkovi docházelo?
- 6) Jak dlouho a jak často tam dítě docházelo?
- 7) Byl na logopedii přítomný vždy alespoň jeden z rodičů?
- 8) Jak dítě na prvním terapeutickém sezení spolupracovalo, jak se projevovalo, jak komunikovalo?
- 9) Jak se tyto projevy dítěte na terapii změnily v průběhu času?
- 10) Jak byste popsala přístup logopeda k dítěti s ohledem na j mutismus?
- 11) Jaké metody terapie byly realizovány? (individuální, skupinová, rodinná...)
- 12) Byla v terapii využívána i hra, práce s hračkami, obrázky, pohádky, apod.?
- 13) Co bylo (podle Vás) cílem této terapie?
- 14) Co bylo její náplní?
- 15) Popište, jak například vypadal průběh jednoho terapeutického sezení?
- 16) Jak probíhal nácvik komunikace?
- 17) Byla terapie zaměřena i na rodinu, jak?
- 18) Zabýval se logoped hlavně příčinami problému a jejich odstranění nebo zaměřením na přítomnost a budoucnost (aktuální projevy mutismu)?
- 19) Jak byla terapie úspěšná? Jaké změny byly postupně a na konci terapie vidět?
- 20) Jak jste byla spokojena s přístupem odborníka, kvalitou terapie?
- 21) Jak komunikoval, spolupracoval logoped s dalšími odborníky (psycholog, psychiatr, pediatr, logoped, foniatr aj.) a organizacemi (MŠ, ZŠ aj.)?

Pedagogická péče

- 1) Kdy nastoupilo dítě do kolektivního zařízení (MŠ, jesle, ZŠ)? V jakém věku?
- 2) Podle čeho jste vybrali MŠ, ZŠ?
- 3) Jak se dítě při nástupu do kolektivního zařízení adaptovalo? Jak se začlenilo do kolektivu? Jak se v kolektivu projevovála?
- 4) Jak a s kým dítě v MŠ, ZŠ komunikovalo, jak spolupracovalo, jak se projevovalo?
- 5) Jak se tyto projevy dítěte změnily v průběhu času?
- 6) Jak zvládala plnit zadané úkoly?
- 7) Jak byste popsala přístup učitelů k dítěti s ohledem na jeho mutismus?
- 8) Byli učitelé z MŠ/ZŠ dostatečně informovaní o nemluvnosti a problematice tohoto jevu? Jak tuto skutečnost akceptovali?
- 9) Byli o nemluvnosti dítěte a problematice tohoto jevu dostatečně informováni její spolužáci? Jak odlišnost dítěte přijali, akceptovali?
- 10) Mělo dítě individuální vzdělávací plán? Co bylo jeho obsahem?
- 11) Jak bylo dítě ze strany vyučujících integrováno do skupiny?
- 12) Jak bylo zapojováno do běžných úkonů?
- 13) Využívalo dítě ve škole místo mluveného projevu jinou formu komunikace?
- 14) Jak se mutismus projevovat na školním prospěchu?

- 15) Měla upravené podmínky pro vykonání maturitní zkoušky, či jiných významných (ústních) zkoušek?
- 16) Jak jste byla spokojena s celkovým přístupem školy a učitelů?
- 17) Jak komunikovali učitelé s rodiči, jak s nimi konzultovali komunikaci a aktivitu dítěte ve škole?
- 18) Jak komunikovala škola (učitelé) s odborníky případně jinými organizacemi, do kterých dítě docházelo?

Příloha č. 2 - Evaluační dotazník k sociálně interaktivnímu komunikativnímu chování u mutismu

(Převzato z Hartmann a Lange, 2008, s.19)

Evaluační dotazník k sociálně interaktivnímu komunikativnímu chování u mutismu			
Příjmení _____	☐ m ☐ ž	Datum _____	
Jméno _____		1. evaluace ☐	
Datum narození _____	Věk _____	Evaluace ☐	č. _____
Diagnóza _____	Vyšetřující _____		
<p>0 = bez problémů: komunikace bez překážek 1 = mírně problémová: komunikace na vyzvání 2 = silně problémová: (s)elektivní nebo totální mlčení</p>			
Sociálně interaktivní situace	Komunikativní náročnost: 0 1 2		
Použití mimiky a gest	☐	☐	☐
Hovor doma s rodiči a sourozenci	☐	☐	☐
Hovor s prarodiči a vzdálenějším příbuzenstvem	☐	☐	☐
Zodpovídání otázek sousedů (dospělých)	☐	☐	☐
Hra a hovor s dětmi sousedů	☐	☐	☐
Hra a hovor s dětmi ve školce či škole	☐	☐	☐
Navazování řečového kontaktu s pedagogy	☐	☐	☐
Navazování řečového kontaktu s kolegy v práci	☐	☐	☐
Komunikace spisovným jazykem/písemná komunikace	☐	☐	☐
Zvuky vydávané ústy v prostředí domova	☐	☐	☐
Zvuky vydávané ústy při terapeutickém sezení	☐	☐	☐
Jednoslovné odpovědi mimo rodinu	☐	☐	☐
Jednovětné odpovědi mimo rodinu	☐	☐	☐
Zpívání doma	☐	☐	☐
Zpívání při terapeutickém sezení	☐	☐	☐
Pozdrav a rozloučení	☐	☐	☐
Převyprávění příběhů doma	☐	☐	☐
Převyprávění příběhů mimo rodinu	☐	☐	☐
Telefonování	☐	☐	☐
Řeč v doprovodu terapeuta mimo praxi/terapie in vivo	☐	☐	☐
Volný rozhovor v terapii	☐	☐	☐
Samostatné nakupování	☐	☐	☐
Vzor otázka–odpověď u neznámých lidí	☐	☐	☐
Celkový počet bodů:	☐	☐	☐
Aktuální ☐		Předešlý ☐	

Příloha č. 3 – Záznamový arch k vyšetření mutismu

(Převzato z Pečeňák in Lechta, 2003, s. 260-261)

Záznamový arch k vyšetření mutismu

A. Hodnocení verbálních a neverbálních projevů

Je-li to vhodné, použijte k hodnocení verbální a neverbální komunikace níže uvedené kódování. Nevy-
stihuje-li kódování projevy nebo je-li ho třeba doplnit, specifikujte.

Verbální komunikace – kódování:

VK 0 – beze změny předchozí úrovně

VK 1 – omezená, např. jen jednoslovní odpovědi na otázky, šepot

VK 2 – úplné chybění verbálních projevů

Neverbální komunikace – kódování:

NK 0 – dítě kompenzuje neverbální komunikací řečový deficit v prostředí, kde nemluví (kompenzační
gesta, vyjádření potřeb, vyhledávání očního kontaktu)

NK 1 – omezená, např. projev souhlasu či nesouhlasu

NK 2 – projevy odmítání kontaktu, negativismu – vyhýbání se očnímu kontaktu, odvrácení se, obranné
postoje

I. V mateřské škole nebo ve škole (např. s dospělými VK 1, NK 0; v přítomnosti dětí VK 0, NK 0):

– s dospělými:

– s dětmi v přítomnosti dospělých osob:

– s dětmi bez přítomnosti dospělých:

Specifikujte, jsou-li projevy rozdílné v závislosti na vyučujícím, předmětu atd.:

Jiná pozorování:

II. V rodinném prostředí:

(Specifikujte, jsou-li přítomny rozdíly ve verbální komunikaci v přítomnosti jednotlivých členů domác-
nosti, kupř. matka – VK 0, NK 0; otec – VK 2, NK 1.)

– v přítomnosti příbuzných:

– v přítomnosti neznámých osob (návštěva, obchod apod.):

Jiná pozorování:

III. Při klinickém vyšetření:

– v přítomnosti rodiče/rodičů:

– bez přítomnosti rodičů:

Jiná pozorování:

B. Vznik a vývoj projevů mutismu

I. věk při objevení mutistických projevů:

II. trvání:

III. dosavadní průběh (stabilizovaný stav, zlepšování, zhoršování, proměnlivost projevů, jiné):

IV. identifikovatelná psychotraumatizující okolnost související se vznikem projevů: ne – ano:

C. Osobnostní rysy

(např. strnulost, submisivnost, nedisciplinovanost, opoziční chování, dominance, agresivita)

Jiné (rozdíl v projevech doma a ve škole, ve vztahu k dospělým a vrstevníkům apod.):

D. Změna funkčnosti zapříčiněná mutismem

(narušení běžného chodu domácnosti, klasifikace ve škole, opakování ročníku, problémy s disciplínou,
vynucování si odměn, úlev, začlenění ve skupinkách vrstevníků):

E. Rodinné prostředí, výchovné přístupy

I. celkové hodnocení rodinné atmosféry:

– harmonické

– konfliktní (specifikovat):

II. převládající výchovný styl (styly při nejednotném výchovném přístupu):

F. Přidružené poruchy

I. rizikové faktory vzbuzující podezření na organické postižení CNS:

II. poruchy řeči, specifické vývojové poruchy:

III. mentální retardace (IQ):

IV. další diagnózy:

G. Dosavadní vyšetření a terapie

.....
.....
.....
.....

H. Návrh doplňujících vyšetření

.....
.....
.....
.....

Závěr: – elektivní mutismus

– jiný typ mutistických projevů:

Datum:

Podpis: